

Типологічна модель навчального цілепокладання у ранньому юнацькому віці

Ю. М. Швалб, Л. А. Опанасенко

Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, м. Київ, Україна,
Чорноморський національний університет імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна
Corresponding author. E-mail: shwalb2012@ukr.net, luidmilkao@ukr.net

Paper received 08.06.20; Accepted for publication 25.06.20.

<https://doi.org/10.31174/SEND-HS2020-232VIII40-19>

Анотація. Стаття присвячена дослідженню навчального цілепокладання у ранньому юнацькому віці. Автори констатують, що у віці 15-17 років даний феномен виходить за межі навчальних задач і функціонує у формі визначення освітніх перспектив. У дослідженні представлено критерії для визначення навчальних цілей та виокремлено на їх основі пізнавальний, пізнавально-прагматичний, соціально-прагматичний і формальний типи навчального цілепокладання. Емпірично встановлено, що кожен тип характеризується відповідним психологічним простором для особистісного зростання та побудови життєвих перспектив.

Ключові слова: цілепокладання, навчальне цілепокладання, ранній юнацький вік, пізнавальні цілі, пізнавально-прагматичні цілі, соціально-прагматичні цілі, формальні цілі.

Вступ. Серед ключових психологічних компетентностей, необхідних для успішної самореалізації молоді у сучасному суспільстві, особлива роль відводиться спроможності навчатися упродовж життя. В її основі – самостійне продукування особистістю цілей навчальної діяльності, здатність до навчального цілепокладання. Навчальне цілепокладання – це різновид цілепокладання, що полягає в усвідомленому визначенні особистістю власних цілей навчання, їх узгодженні з іншими особистісно-значимими цілями та адекватній оцінці досягнутого і бажаного результату навчальної діяльності.

У процесі онтогенезу навчальне цілепокладання набуває різних форм і різного функціонального навантаження. Сенситивним періодом для розвитку феномену є період молодшого шкільного, підліткового, раннього юнацького віку, що співвідноситься з навчанням дитини у школі. По мірі дорослішання школяра, психологічна структура його навчального цілепокладання поступово ускладнюється. Це ускладнення пов'язане з розвитком рівня психологічної компетентності учня та поєднанням різних за спрямованістю і стратегічним настановами навчальних цілей. Починаючи з раннього юнацького віку, цілі навчання виходять за межі суто навчальної діяльності, окреслюючи освітні та життєві перспективи старшокласників.

Короткий огляд публікацій по темі. Цілепокладання, як психологічний феномен, здавна викликав дослідницький інтерес у науковців. До його вивчення звертались: Г. О. Балл, Л. С. Виготський, В. В. Давидов, В. Т. Дорохіна, О. К. Дусавицький, О. М. Леонтєв, А. К. Маркова, Н. Ф. Наумова, В. В. Репкін, С. Л. Рубінштейн, Г. П. Щедровицький. Важливим внеском у психологічну теорію цілепокладання стали дослідження сучасних українських вчених, зокрема А. Ф. Когана, М. М. Копотун, Т. І. Малиненко, О. В. Осички, Л. В. Помиткіної, Ю. М. Швалба. Вивчення психологічних особливостей процесу цілепокладання перебуває у центрі наукових пошуків низки зарубіжних дослідників, а саме: J. E. Cardillo, C. Deschamps, L. M. Greco, T. J. Kiresuk, G. P. Latham, S. K. Lawson, E. A. Locke, J. Mattijs, A. K. Moeller, A. Smith, J. M. Theiler, C. Wu тощо.

На основі аналізу наукових джерел встановлено, що навчальне цілепокладання розгортається у процесі вияв-

лення особистісного сенсу навчальної діяльності (М. Й. Боришевський, А. В. Брушлінський, Г. С. Костюк, Б. Ф. Ломов, С. Д. Максименко); у процесі вирішення навчальних задач, спрямованих на актуальну самозміну суб'єкта навчання (Г. О. Балл, В. В. Давидов, Д. Б. Ельконін, В. В. Репкін); у процесі узгодження значущих цілей суб'єкта навчання з іншими цілями його життя (С. І. Головаха, Є. О. Клімов, С. Б. Кузікова, В. П. Парамзін, Г. В. Резапкіна, В. О. Татенко, Т. М. Титаренко); у процесі оцінки реального та ідеального результату навчальної діяльності (К. О. Альбуханова-Славська, Б. Г. Ананьєв, Л. І. Анциферова, Л. І. Божович, О. М. Леонтєв, В. А. Роменць, С. Л. Рубінштейн, В. Д. Шадріков, Г. П. Щедровицький).

Науково доведено, що розвиток здатності до навчального цілепокладання у ранньому юнацькому віці зумовлений активним осмисленням старшокласниками свого майбутнього, зростанням суб'єктивної значущості саморозвитку у навчанні, конструюванням індивідуальних освітніх траєкторій (О. І. Близнєцова, І. О. Зимня, Л. Ю. Єрохіна, В. І. Карікаш, І. Б. Підручна, І. М. Руденко, Т. В. Снегірьова, Н. М. Токарева, А. В. Шамне). Проте, залишається відкритим питання, пов'язане з розмежуванням змісту цілей навчальної діяльності та визначення на цій основі типів навчального цілепокладання у учнів 15-17 років.

Мета статті: розробити типологічну модель навчального цілепокладання у ранньому юнацькому віці та емпірично дослідити поширеність різновидів навчальних цілей серед учнів старших класів.

Матеріали та методи: теоретико-методологічний аналіз наукової літератури з метою визначення стану розробленості досліджуваної проблеми; психодіагностичне опитування учнів старшого шкільного віку; статистичне опрацювання емпіричних даних (застосування коефіцієнту лінійної кореляції Пірсона для встановлення характеру лінійних зв'язків між змінними). У дослідженні взяли участь 754 респондента. Соціальну структуру вибірки становили: 355 учнів 10-их класів та 399 вихованців 11 класів; 430 респондентів-дівчат і 324 респондентів-юнаків; 319 старшокласників – жителів міста, 239 – учнів шкіл районного центру, 196 школярів, які проживають і навчаються у сільській місцевості (Мико-

лаївська область, Україна). До психодіагностичного інструментарію увійшли: тест «Оцінка життєвої і часової перспективи особистості» в адаптації Н. Нікольської, методика «Виявлення мотиваційної структури навчальної діяльності школяра» В. Семіченко, опитувальник «Моє навчання сьогодні та в майбутньому» Ю. Швалба та Л. Опанасенко.

Результати та їх обговорення. Із розгортанням раннього юнацького віку, учень вступає у нову соціальну ситуацію розвитку, що зумовлена його направленістю на майбутнє. У цей віковий період навчальне цілепокладання набуває форми визначення освітніх перспектив.

О. Г. Круглик та В. Т. Ткаченко стверджують, що саме у віці 15-17 років вибудовується особливий простір навчального цілепокладання, оскільки формується цілісна система навчальних цілей, які співвідносяться між собою та узгоджуються з особливостями ставлення старшокласника до навчальної діяльності [2], [6]. В. С. Маргун, П. В. Борзікова, В. В. Водзинська, В. М. Каюрова, Г. І. Саганенко, В. М. Узунова, О. О. Семенов, В. О. Ядов зауважують: ставлення до навчання забезпечує баланс окремих цілей, що входять до «життєвого плану» особистості [5]. На думку І. Г. Антипової, ставлення до навчання визначає місце навчальної діяльності у життєвій картині світу, зумовлює готовність школяра до активних навчальних дій [1].

Ставлення до навчання формується на основі потреб і мотивів, які реалізуються учнем у процесі навчання. Навчальні потреби (за визначенням М. М. Мишаткіної) – це переживання старшокласниками невдоволення власною навчальною діяльністю, своїм статусом і навчальними досягненнями; це свідоме прагнення зрозуміти сенс і життєву значущість навчання як інструменту саморозвитку [4]. О. М. Леонтьєв зазначає, що у процесі свого задоволення, навчальна потреба стає предметною, набуває функції активізації і трансформується у мотив діяльності [3].

У ранньому юнацькому віці навчальна діяльність полімотивована: збуджується одночасно кількома мотивами, один із яких є смислоутворюючим (основним, провідним), а інші – виконують функцію додаткової стимуляції. Психологічно важливим є те, що цілемоделююча функція навчального мотиву виступає відносно діяльності фоном для конструювання навчальних цілей.

Навчальні цілі – це форма конкретизації навчальних мотивів у реальних умовах життя; вони не можуть надаватися людині чи генеруватися її вольовими зусиллями [7]. Ціль, як базовий компонент психологічної структури діяльності, поєднує потребнісно-мотиваційні, емоційно-змістовні і предметно-операційні компоненти у цілісне усвідомлене уявлення особистості про її бажане майбутнє [8]. На точку зору G. Latham та E. Locke, визначення мети у процесі цілепокладання зумовлюється позитивними очікуваннями, припущенням особистості про можливість її досягнення, попередніми успіхами у схожих ситуаціях [9].

На основі аналізу наукової літератури з проблеми дослідження встановлено, що змістовне наповнення навчальних цілей у ранньому юнацькому віці містить у своїй структурній організації трансформацію суспільних вимог, які охоплюють внутрішній і зовнішній світ школярів в усіх об'єктивних і суб'єктивних характеристиках

та позначаються на вираженні їх навчальних і прагматичних інтересів:

1) за умови домінування навчальних інтересів у дітей раннього юнацького віку формуються пізнавальні цілі; це цілі, зумовлені мотивами, які закладені у самій навчальній діяльності та пов'язані з бажанням учнів пізнати щось нове, оволодіти новими вміннями та навичками; вони породжені позитивним ставленням до навчальної діяльності загалом, до певної навчальної дисципліни чи конкретної теми як до системи наукових знань зокрема;

2) прагматичні інтереси зумовлюють появу соціально-прагматичних цілей навчання у старшокласників; в їх основі мотиви, пов'язані з тим, що лежить поза самою навчальною діяльністю, проте з орієнтацією на соціальні норми щодо навчання (мотиви обов'язку і відповідальності, престижна мотивація, мотивація благополуччя тощо);

3) поєднання навчальних і прагматичних інтересів призводить до продукування пізнавально-прагматичних цілей навчальної діяльності; у таких учнівських цілях тісно переплітається прагнення пізнання та усвідомлення його практичної значущості щодо особистого зростання завдяки навчання;

4) за умови орієнтації на соціальні норми та домінування «формального» навчального інтересу («усі мають навчатися»), школярами визначаються формальні цілі навчання.

Зважаючи на вищезазначене, базовими критеріями для визначення цілей навчання у ранньому юнацькому віці є: навчальний чи прагматичний інтерес учнів, їх стратегічні настанови на особистісне зростання або на соціально-нормовану поведінку. Комбінування між собою вказаних критеріїв зумовлює появу різновидів навчальних цілей і визначає типологічну модель навчального цілепокладання у старшокласників: пізнавальний тип, пізнавально-прагматичний тип, соціально-прагматичний тип, формальний тип. Схематично типологічна модель досліджуваного феномену представлена на рис. 1.

Рис. 1. Типологічна модель навчального цілепокладання у ранньому юнацькому віці

З метою дослідження поширеності типів навчального цілепокладання серед учнів раннього юнацького віку було проведено анкетування старшокласників за опитувальником «Моє навчання сьогодні та в майбутньому» (автори: Ю. Швалб, Л. Опанасенко). До структури анкети увійшли 6 блоків запитань, спрямованих на вивчення вираження навчального і прагматичного інтересу, настанови старшокласників на особистісне зростання та

соціально-нормовану поведінку, пізнавальних, пізнавально-прагматичних, соціально-прагматичних і формальних цілей навчальної діяльності.

У процесі діагностики було з'ясовано: 1) навчальні інтереси у сучасних старшокласників жіночої та чоловічої статі значно поступаються прагматичним інтересам; у дівчат діагностовано більш виражений навчальний інтерес, порівняно з хлопцями (на 5,6%); відмінності між вираженими інтересами до навчання у десятикласників та одинадцятикласників мінімальні і перебувають у

межах 1,6%; 2) настанови учнів на особистісне зростання домінують над настановами на соціально-нормовану поведінку; різниця між кількісними показниками старшокласників із настановами на особистісне зростання та настановами на соціально-нормовану поведінку в учнів 10 і 11 класів становить 10,4% і 12,2% відповідно, а в респондентів-хлопців і респондентів-дівчат – 1,2% і 19%. Узагальнені дані дослідження інтересів і настанов учнів занесені до таблиці 1.

Таблиця 1. Результати дослідження інтересів та настанов старшокласників щодо навчальної діяльності

Показник, який досліджується	Учні 10 класів	Учні 11 класів	Респонденти-хлопці	Респонденти-дівчата
	n=355	n=399	n=324	n=430
	У %	У %	У %	У %
Інтереси щодо навчальної діяльності				
Навчальні інтереси	36,9	35,3	33,0	38,4
Прагматичні інтереси	63,1	64,7	67,0	61,6
Наставови щодо навчальної діяльності				
Наставови на особистісне зростання	55,2	56,1	50,6	59,5
Наставови на соціально-нормовану поведінку	44,8	43,9	49,4	40,5

Виявлений прагматизм старшокласників яскраво позначається на цілях навчальної діяльності. Відповідно до результатів діагностики, найбільш поширеними в учнів раннього юнацького віку визначено соціально-прагматичні та пізнавально-прагматичні цілі. Соціально-прагматичні цілі визначено провідними для десятикласників, особливо для респондентів-хлопців, а пізнавально-прагматичні більш поширені серед одинадцятик-

ласників, передусім серед респондентів-дівчат. Пізнавальні цілі дещо поступаються зазначеним різновидам навчальних цілей; вони також більш притаманні респондентам жіночої статі. Найменш поширеними серед учнів старших класів визначено формальні цілі. Кількісні показники щодо вказаних вище фактів зазначені у таблиці 2.

Таблиця 2. Результати дослідження провідних цілей навчальної діяльності старшокласників

Цілі навчання	Учні 10 класів	Учні 11 класів	Респонденти-хлопці	Респонденти-дівчата
	n=355	n=399	n=324	n=430
	У %	У %	У %	У %
Пізнавальні	25,6	23,8	21,0	27,4
Пізнавально-прагматичні	29,6	33,6	29,9	33,0
Соціально-прагматичні	33,0	31,1	36,7	28,4
Формальні	11,8	11,5	12,3	11,2

Щодо змісту навчальних цілей, то пріоритетність серед пізнавальних цілей навчальної діяльності учнів 10-11 класів належить прагненню стати розвинуеною та освіченою особистістю; з-поміж пізнавально-прагматичних домінує мета, пов'язана з успішним вступом до закладів вищої освіти на ту спеціальність, яка найбільше зацікавлює; між соціально-прагматичними цілями вирізняється прагнення отримати престижну професію, яка забезпечить у подальшому матеріальне благополуччя; найбільш поширеною формальною метою навчання старшокласників визначено бажання закінчити навчання у школі не гірше інших учнів (див. рис. 2).

Вивчення кореляційних зв'язків між інтересами, настановами та цілями навчання старшокласників надало можливість встановити: помітний прямий лінійний зв'язок між навчальними інтересами та настановами на особистісне зростання ($r_{xy}=0,653$ при $p \leq 0,01$); помітний обернений зв'язок між навчальними інтересами і настановами на соціально-нормовану поведінку ($r_{xy}=-0,744$ при $p \leq 0,01$); сильний прямий зв'язок між навчальними інтересами і пізнавальними цілями ($r_{xy}=0,726$ при $p \leq 0,01$); помітний прямий зв'язок між навчальними інтересами і формальними цілями ($r_{xy}=0,398$ при $p \leq 0,01$); помітний обернений зв'язок між прагматичними інтересами та настановами на особистісне зростання ($r_{xy}=-0,421$ при $p \leq 0,01$); помітний прямий зв'язок між

прагматичними інтересами та настановами на соціально-нормовану поведінку ($r_{xy}=0,508$ при $p \leq 0,01$); сильний прямий зв'язок між прагматичними інтересами та соціально-прагматичними цілями ($r_{xy}=0,776$ при $p \leq 0,01$); помітний прямий зв'язок між прагматичними інтересами та пізнавально-прагматичними цілями ($r_{xy}=0,393$ при $p \leq 0,01$); помітний прямий зв'язок між настановами на особистісне зростання та пізнавально-прагматичними цілями ($r_{xy}=0,393$ при $p \leq 0,01$); помітний обернений зв'язок між прагматичними інтересами та формальними цілями навчання ($r_{xy}=-0,590$ при $p \leq 0,01$).

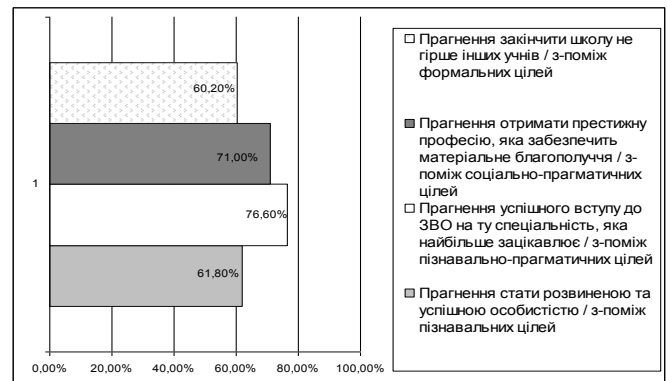

Рис. 2. Пріоритетні цілі навчання в учнів раннього юнацького віку

На основі тестової оцінки життєвої і часової перспективи особистості в адаптації Н. Нікольської було встановлено: 1) 4,1% старшокласників мають рівень життєвих та часових перспектив нижче середнього, 32% учнів притаманний середній рівень, а 63,9% характеризуються рівнем вище середнього; 2) старшокласники із визначеними цілями та ціннісними орієнтаціями характеризуються стійкістю інтересів і розвинутою здатністю до саморозвитку.

За допомогою критерію Пірсона було виявлено помітний прямий зв'язок між пізнавальними цілями і конкурентоспроможністю учнів ($r_{xy}=0,616$ при $p\leq 0,01$); помітний обернений зв'язок між формальними цілями та конкурентоспроможністю старшокласників ($r_{xy}=-0,366$ при $p\leq 0,01$) і між соціально-прагматичними цілями і конкурентоспроможністю ($r_{xy}=-0,368$ при $p\leq 0,01$); помітний прямий зв'язок між пізнавальними цілями і чіткістю цілей і ціннісних орієнтацій ($r_{xy}=0,502$ при $p\leq 0,01$); помітний прямий зв'язок між пізнавально-прагматичними цілями та саморозвитком ($r_{xy}=0,438$ при $p\leq 0,01$); помітний прямий зв'язок між здатністю до саморозвитку і пізнавальними цілями ($r_{xy}=0,409$ при $p\leq 0,01$).

За допомогою опитувальника В. Семіченко «Виявлення мотиваційної структури навчальної діяльності школяра» нами було окреслено провідні мотиви, що спонукають учнів старших класів до навчання. Відповідно до результатів діагностики, домінуюча роль належить професійно-ціннісним (19,1%), учбово-пізнавальним (31,7%) та утилітарним мотивам (35%) навчання. При статистичній обробці емпіричних даних виявлено: сильний прямий зв'язок між конкурентоздатністю та учбово-пізнавальними мотивами навчання учнів 10-11 класів ($r_{xy}=0,754$ при $p\leq 0,01$); помітний прямий зв'язок між конкурентоспроможністю та професійними мотивами ($r_{xy}=0,408$ при $p\leq 0,01$); помітний обернений зв'язок між конкурентоздатністю та утилітарними мотивами навчання ($r_{xy}=-0,384$ при $p\leq 0,01$); помітний прямий зв'язок між пізнавально-прагматичними цілями та професійно-ціннісними мотивами навчання ($r_{xy}=0,463$ при $p\leq 0,01$); помітний прямий зв'язок між соціально-прагматичними цілями та утилітарними мотивами ($r_{xy}=0,478$ при $p\leq 0,01$).

Отримані у процесі діагностики дані узгоджуються із представленою типологічною моделлю навчального цілепокладання у ранньому юнацькому віці: в основі пізнавальних цілей – навчальні інтереси та настанови на особистісне зростання; пізнавально-прагматичні цілі вибудовуються на прагматичних інтересах та настановах на особистісне зростання; в основі соціально-прагматичних цілей – прагматичні інтереси та соціально-нормована поведінка; продукування формальних цілей навчання зумовлене навчальними інтересами та настановами на соціально-нормовану поведінку. Пізна-

вальні та пізнавально-прагматичні цілі детерміновані внутрішньою мотивацією, а соціально-прагматичні та формальні цілі – зовнішньою мотивацією щодо навчання. Слід зауважити на тому, що сформовані в учнів раннього юнацького віку типи навчального цілепокладання визначають типологічні групи старшокласників і вектор життєвих перспектив учнів 15-17 років, який розгортається у напрямку посилення психологічного простору, сприятливого для особистісного зростання старшокласників і послаблення простору їх соціального нормування (див. рис. 3).

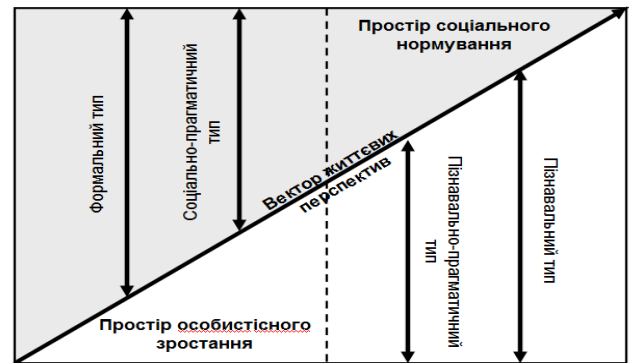

Рис. 3. Типологічні групи старшокласників за домінуючим типом навчального цілепокладання

Узагальнюючи емпіричні дані, зауважимо на поширеності типологічних груп учнів раннього юнацького віку за домінуючим типом навчального цілепокладання: пізнавальний тип характерний для 24,7% респондентів; пізнавально-прагматичний тип – для 31,7% старших школярів; соціально-прагматичний тип визначено у 32% опитаних; формальний тип навчального цілепокладання діагностовано у 11,7% учасників дослідження. Зважаючи на той факт, що в опитуванні взяли участь респонденти, які проживають у різних за чисельністю населених пунктах, зауважимо на виявлених відмінностях у поширеності типологічних груп серед старшокласників міста, районного центру, сільської місцевості. Так, серед міської молоді домінуючим є пізнавально-прагматичний тип (30,7% респондентів), а пізнавальний та соціально-прагматичний представлений майже в однаковій кількості (27,9% і 27,3% опитаних). Серед старших школярів районного центру та сільських шкіл провідна роль належить соціально-прагматичному типу (34,7% та 36,2% відповідно), другу за значущістю позицію займає пізнавально-прагматичний тип, а третю – пізнавальний тип. Формальний тип у різних груп опитаних представлений найслабше. Найвищі показники щодо кількості вихованців із пізнавальним та формальним типом притаманні міським учням, а найнижчі показники зазначених типів характерні для сільської місцевості. Узагальнені кількісні дані щодо типологічних груп зазначено у таблиці 3.

Таблиця 3. Розподіл типологічних груп серед старшокласників міста, районного центру та сільської місцевості

Тип навчального цілепокладання	Старшокласники, які проживають у місті	Старшокласники, які проживають в районному центрі	Старшокласники, які проживають у сільській місцевості
	n=319 У %	n=239 У %	n=196 У %
Пізнавальний	27,90%	23%	21,40%
Пізнавально-прагматичний	30,70%	31%	34,70%
Соціально-прагматичний	27,30%	34,70%	36,20%
Формальний	14,10%	11,7%	7,70%

Висновки. На основі проведеного дослідження встановлено: розвиток психологічної структури навчального цілепокладання у старшокласників визначається її ускладненням у напрямку поєднання пізнавальних і прагматичних цілей. Цілі навчання учнів 10-11 класів здебільшого детерміновані прагматизмом школярів, у зв'язку з чим домінуючу роль у структурі феномену відіграють пізнавально-прагматичні та соціально-прагматичні цілі навчальної діяльності. За домінуванням певного різновиду навчальних цілей формується відпо-

відний тип навчального цілепокладання. Емпірично виявлено тенденції учнів з пізнавальним типом навчального цілепокладання до підвищеного рівня життєвих перспектив та зниження рівня конкурентоспроможності старшокласників з формальним типом досліджуваного феномену.

Перспективи подальших наукових розвідок пов'язані з вивченням рівня сформованості здатності до навчального цілепокладання в учнів раннього юнацького віку різних типологічних груп.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антипова И. Г. Отношение к учебной деятельности старшеклассников и студентов как субъективная реальность. Автор. дисс. канд. психол. наук. Ростов-на-Дону, 2000. 23 с.
2. Круглик Е. Г. Развитие способности к целеполаганию подростков 15-17 лет // *Молодой ученый*. 2016. №20. С. 646-649.
3. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность. М.: Смысл, 2004. 352 с.
4. Мишаткина М. В. Формирование у старшеклассников потребности в определении смысла учебной деятельности: дис. канд. пед. наук: 13.00.01. Волгоград, 2005. 190 с.
5. Саморегуляция и прогнозирование социального поведения личности / Под. ред. В.А. Ядова. Л.: Наука, 1979. 264 с.
6. Ткаченко В. Т. Эмпирическая картина целеполагания в раннем юношеском возрасте // *Гуманитарні науки*. 2007. №2. С. 166-170.
7. Традиции и перспективы деятельностного подхода в психологии. Школа А. Н. Леонтьева / Под ред. А. Е. Войскунского, А. Н. Ждан, О. К. Тихомирова. М.: Смысл, 1999. 429 с.
8. Швалб Ю. М. Психологические модели целеполагания. К.: Стило, 1997. 240 с.
9. Latham G, Locke E. Self-Regulation through goal setting // *Organizational behavior and human decision processes*. 1991. №50. P. 212-247.

REFERENCES

1. Antipova I. G. Attitude to the educational activities of high school students and students as a subjective reality. Author dissertation by candidate of psychological sciences. Rostov-on-Don, 2000. 23 p.
2. Kruglik E. G. Development of goal-setting ability of adolescents being 15-17 years old // *Young scientist*. 2016. No.20. P. 646-649.
3. Leontiev A. N. Activity. Consciousness. Personality. M.: Smysl, 2004. 352 p.
4. Mishatkina M. V. Formation of the need to determine the meaning of educational activity among high school students: dissertation by candidate of pedagogical sciences: 13.00.01. Volgograd, 2005. 190 p.
5. Self-regulation and forecasting of social behavior of a person / Under edition of V.A. Yadov. L.: Nauka, 1979. 264 p.
6. Tkachenko V. T. The empirical picture of goal setting in early adolescence // *Humanitarian science*. 2007. No2. P. 166-170.
7. Traditions and prospects of the activity approach in psychology. School of Academy of Sciences by Leontiev / Under edition of A.E. Voiskunsky, A.N. Zhdan, O.K. Tikhomirova. M.: Smysl, 1999.429 p.
8. Schwalb Yu. M. Psychological models of goal setting. K.: Stylos, 1997.240 p.

Typological model of educational goal-setting in senior school age

Yu. M. Schwalb, L. A. Opanasenko

Abstract. The article is devoted to the study of educational goal setting in senior school age. The authors state that at the age of 15-17 years this phenomenon goes beyond educational tasks and functions in the form of determining educational prospects. The study presents criteria for determining educational goals and identifies on their basis cognitive, cognitive-pragmatic, socio-pragmatic and formal types of educational goal setting. It is empirically established that each type is characterized by an appropriate psychological space for personal growth and building of life prospects.

Keywords: goal setting, educational goal setting, senior school age, cognitive goals, cognitive-pragmatic goals, socio-pragmatic goals, formal goals.